

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Милена Славчева Михайлова, Институт по невробиология,
Българска академия на науките

относно дисертационния труд на **Калина Юлиева Босева** за получаване на научната и образователна степен „Доктор” по професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Класически езици”

Биографията на Калина Босева ясно показва последователни и системни научни интереси в областта на медицинската, фармацевтична и ботаническа антична и средновековна литература и терминология. Докторантът е започнал своите изследвания в сферата на фитолингвистиката и историческата етноботаника още по време на работата си върху магистърската си теза. От 2010 г. К. Босева е асистент по латински език с медицински термини в Медицински факултет на СУ “Св Климент Охридски”, където задълбочава интересите си в тази сфера.

Дисертационният труд е в общ обем от 470 страници, добре структуриран в увод, три глави, заключение, приноси, библиография и приложения. Предмет на дисертационния труд са семантичните трансформации на термина *ignis sacer* от първата му засвидетелствана употреба през I в. пр.Хр. до разпадането му през XI в. и замяната му с *ignis sancti Antonii* и с други подобни изрази на различни езици. Идентификацията на асоциираните с него заболявания и терапевтични практики, лечебни субстанции е важен фокус на проведеното изследване, което показва новите възможности за критичен анализ на изворите, реализирани с предложената методология.

В съвременната научна литература изследването на терминологичното словосъчетание *ignis sacer* и неговите вариации е непълно. Не са търсени тенденции в употребата на лечебните субстанции. Няма направен опит за идентификация нито на заболяването назовано с *ignis sacer*, нито на предписаните терапевтични субстанции от растителен и друг произход в изворите, в които се предписва само лечение. Настоящият дисертационен труд прави опит за попълване на липсващите знания, като

използва анализа на терапията за *ignis sacer* за по-пълно изясняване на неговото семантично поле.

Целите на дисертационния труд включват: изследване на диахронното развитие на термина от I в. пр. Хр. до разпадането му през XI в.; идентифициране на заболяванията, наричани с това име; анализ на прилаганите терапии и разпознаване на лекарствените съставки. Поставените задачи са адекватни и съобразени с отделните стъпки за постигане на целите.

К. Босева използва прецизен и систематичен подход при формирането на корпуса с извори като извършва търсене по ключови думи в големите бази данни и селектира само пасажите, където словосъчетанието е използвано със значение, свързано с болест. Проверени са основните произведения на медицинска тематика в периода I-XI в. и са проследени всички свързани референции, дадени в критичните издания или като коментар към преводите, които отправят към други пасажи. При последващия анализ на изворите, идентификация на патологичните състояния и идентификация на терапевтичните съставки се прилага кумулативният принцип за потвърждаване или отхвърляне на дадена хипотеза. За да стане възможна количествената оценка и извличането на различни зависимости от изворите, е направена релационна база данни, която позволява съхраняване, структуриране и обработка на огромното количество събрана информация. При идентификация на терапевтичните съставки информацията от изворите и предложените идентификации се съпоставят със съвременна референтна литература.

По мое мнение приложените методи са подходящи, изключително внимателно подбрани и позволяват достигане на целите, които са поставени в дисертацията, като дават адекватен отговор на поставените въпроси.

Фокусът на изследването е върху проследяването на употребата и развитието на термина в латиноезичните извори, но в него са включени и някои гръкоезични автори. В дисертацията е определен фразеологичният статус на словосъчетанието *ignis sacer* в различните групи текстове в литературната и медицинската традиция. К. Босева установява, че то функционира като двусъставен термин в медицински извори, а в немедицинските – като фразеологизъм, което обуславя разглеждането им като две

отделни традиции и тяхното паралелно диахронно проследяване, и предлага модел за бъдещ анализ и разрешаване на специфични проблеми при други медицински термини.

В дисертационния труд е проследено формирането и развитието на словосъчетанието *ignis sacer* в поетични и прозаични немедицински извори в изследвания период и е поставена ретроспективна диагноза на онези извори, в които симптоматиката е описана достатъчно подробно.

При проследяване на развитието на *ignis sacer* като термин в специализираната медицинска литература К. Босева е анализирала нозографските пасажи, като е направила сравнение на посочените идентификации във вторичната литература, където има такива, и е очертала най-вероятните заболявания, назовавани с това име.

Освен това в дисертацията е направен анализ на терапията, свързана с *ignis sacer*, а също така са идентифицирани използваните субстанции. Направено е осъвременяване и надграждане на методите за афилиация на растителни терапевтични съставки, посочени в изворите чрез комплексен подход: прави се критичен анализ на направените досега афилиации, като едновременно се вземат предвид наличните описания и характеристики на фитонимите в изворите, разпространението на растителните видове, използвани фармацевтични дроги от даден вид, научни доказателства за наличие на биологично активни вещества и фармакологично действие, актуализират се научните ботанически имена според съвременните таксономични решения. Прави впечатление, че всеки аспект е внимателно изследван - например при животинските субстанции е търсена допълнителна научна верификация на лечебното действие, за да се отсеят съставки с чисто ритуална или апотропейна функция от такива, които е възможно да са имали истинска терапевтична стойност.

В дисертацията са очертани тенденции в терапията, които показват, че растителните субстанции преобладават като брой. Също така са регистрирани използваните терапевтични процедури, класифицирани в няколко раздела: хирургични манипулации за лечение на *ignis sacer*; терапия, засягаща храносмилателната система; физиотерапия; магически практики; прилагане на трансдермални терапевтични средства.

В дисертационния труд е използван интердисциплинарен подход към изследваната тема и са получени научни постижения с приносен характер в няколко насоки, както теоретични, така и методологични.

За пръв път са проследени и анализирани детайлно двете отделни традиции на развитие на термина в периода до XI в. Съставен е основен корпус с извори със словосъчетанието *ignis sacer*, а за да се идентифицират лечебните средства е съставен допълнителен корпус от цитати;

Разработени са методически подходи за идентификация на растителните, минералните и животинските субстанции. Разработени са модели за поставяне на ретроспективна диагноза за патологичните състояния, описани като *ignis sacer*, както и за определяне на обхвата на термина въз основа на предписаната терапия при оскъдно или липсващо описание на симптоми;

Въз основа на ревизия на всички афилиации във вторичната литература е актуализирана таксономичната принадлежност на афилираните растителни видове като са идентифицирани 100 растителни таксона в общо 467 медицински употреби в извори, а също и 66 други продукта с разнообразен произход;

Създадена е специализирана релационна база данни като инструмент за съхранение, обработка, систематизация и анализ на данни, свързани с диахронното проследяване на даден медицински термин;

Съставен е глосар с 679 идентифицирани имена на лекарствени субстанции, който включва 415 латински лексеми и 263 техни старогръцки съответствия;

Идентифицирани са като възможни над 20 патологични състояния, които в един или друг момент се предполага да са попадали в семантичното поле на съчетанието *ignis sacer*.

Списъкът от публикации включва две статии в сборници и една - в научно списание, осем секционни доклада в конференции и два постера по същността на дисертацията, което е достатъчно според изисквания минимум за придобиване на научната степен „доктор“. Авторефератът отговаря на формалните изисквания и

представя синтезирано изследваната проблематика и постигнатите резултати и приноси.

Събраните корпуси с извори и разработената база данни са добра основа за разработване на бъдещи мултидисциплинарни изследвания съвместно със специалисти в областта на историята, ботаниката, фармацията, физиологията, агрономията и др.

Дисертационният труд отговаря на всички законови изисквания и съдържа необходимите научни постижения с приносен характер. Въз основа на високата ми положителна оценка както на защитавания дисертационен труд, така и на свързаните с него научни публикации, убедено препоръчам да се присъди на Калина Юлиева Босева образователната и научна степен „доктор”.

25.04.2024 г.

София

(доц. д-р Милена Михайлова)